

Dit wil je weten: Nederland in ideeën

Dit bericht is onderdeel van de online tentoonstelling Nederland in ideeën (zie www.nederlandinideeen.nl), waarin 93 wetenschappers, ondernemers en kunstenaars antwoord geven op één vraag van Paulien Cornelisse: *‘Welk inzicht uit je vakgebied kan anderen helpen in het dagelijks leven?’*

Het boek “Dit wil je weten” (samenstellers Mark Geels en Tim van Opijnen) met de antwoorden op deze vraag is verschenen bij Maven Publishing. Meer over het boek op de site van de [uitgever](#).

Onwetendheid

Jan-Willem Romeijn

[Website](#)

Het kan zomaar gebeuren: wanneer je iemand de hand schudt, wanneer je je fiets op slot zet, wanneer je halverwege een zin bent. En dan ineens sta je daar: onthand, ontheemd, beduusd. Wat sta je nou te doen? Wat is dit?

Het zijn wat mij betreft nuttige momenten. Meestal bieden wij de wereld het hoofd vanuit de overtuiging dat die wereld gewoon zus of zo is. Uiteraard beschikken we niet over alle informatie. We zien altijd wel witte vlekken op de kaart. Op die plaatsen vullen we ons beeld van de wereld met vermoedens aan. We spreken dan over onzekerheid. We weten allerlei dingen niet maar we kunnen wel zeggen aan welke kennis het ons ontbreekt en hoe groot de onzekerheid dus is.

Om in de metafoor te blijven: wat als de landkaart zelf in lucht oplost? Dan sta je daar, met niets in je handen. Het probleem is niet meer de ontbrekende informatie. Nee, het middel waarmee je dat gebrek aan informatie kunt uitduiden, valt weg. Dan heb je niet te maken met onzekerheid, maar met *onwetendheid*. En precies die onwetendheid wil ik hier van harte aanbevelen.

Veel mensen kennen de begrippen onzekerheid en onwetendheid al uit de uitspraken van de voormalige minister van defensie van de Verenigde Staten, Donald Rumsfeld. Het is jammer dat een zo nuttig begrippenpaar het publieke domein heeft bereikt via een zo discutabele figuur. Rumsfeld legde de situatie van de inlichtingendiensten uit door eerst te spreken van *known knowns*, dingen die we bewust weten. Daarnaast zijn er *known unknowns*, zaken waarvan we bewust inzien dat we er te weinig informatie over hebben. De witte vlekken op onze kaart dus. En ten slotte zijn er dan de zogenaamde *unknown unknowns*: zaken waarover we niet weten en waarvan we ons zelfs niet bewust zijn dat we ze niet weten. Ze zijn helemaal uit beeld.

De oplettende lezer zal zeggen dat een vierde mogelijkheid ontbreekt: de *unknown knowns*. Er zijn inderdaad zaken die we wel weten, maar waarvan we ons niet bewust zijn. In ons handelen zit veel van zulke impliciete kennis verstopt. Een voorbeeld. Wie weleens met een steeksleutel werkt, zal die sleutel af en toe omdraaien, zeker als de draairuimte voor de sleutel beperkt is. Steeksleutels passen op een moer onder een kleine hoek: de bek van de sleutel zit niet recht in het verlengde van de steel. Door de sleutel om te draaien, kunnen we de hoek waarover een moer gedraaid kan worden, een beetje vergroten. Hoewel weinigen zich dit bewust zijn, zullen velen ernaar handelen. Een typische *unknown known* dus.

Terug naar de ontheemding en desorientatie waarover ik in het begin sprak. In zulke momenten is het volgens mij het gevoel van onwetendheid dat ons overvalt. De ervaring op zulke momenten is niet dat we, in het licht van zekerheden, ineens alle onzekerheden onder ogen zien. Het is eerder dat zowel zekerheden als onzekerheden in het niet vallen. We ervaren dat er nog allerlei zaken zijn, *knowns* en *unknowns*, zijn die zich aan ons blikveld onttrekken. Plotseling staan we te rommelen in de drukke, krappe marge van een uitgestrekte vlakte van onwetendheid.

Allemaal heel mooi, maar waarom is dit nuttig? Mijn antwoord is dat onwetendheid helpt in het behoud van een ironische afstand. We zijn soms geneigd om het kader voor lief te nemen en de zaken alleen vanuit dat kader te bekijken. Het kader zelf, meestal een denk-kader, wordt dan uitgesloten van bewuste reflectie. Dat zien we in het klein, bijvoorbeeld wanneer we ons vastbijten in een meningsverschil. Maar we zien het ook in het groot, bijvoorbeeld als banken bijna omvallen en oplossingen binnen bestaande economische kaders worden gezocht.

Door in zo'n situatie de onwetendheid op te zoeken, door het absurde erin te laten doordringen, kunnen we eraan ontsnappen. Zo kunnen we bijvoorbeeld het meningsverschil in zijn futiliteit en daarmee zijn overkomelijkheid bekijken. Of we kunnen, door een grondige of geamuseerde blik op de realiteit van spullen en geld, inzien dat de economische modellen op een veelheid van vooronderstellingen gestoeld zijn. En daarmee komt de vernieuwing in zicht.

Ik kan kortom iedereen aanbevelen om zich in onwetendheid te oefenen. Probeer zo nu en dan, tijdens het afrekenen in de supermarkt of bij het zoeken naar een zonnebril in een volle tas, helemaal het zicht op de betekenissen kwijt te raken. Zeg bijvoorbeeld bij jezelf: waar slaat dit op? Of denk even niet, en luister naar de suizende leegte die achterblijft. Stap met frisse moed van de vaste grond. Dan stap je ook makkelijker uit je denkkader wanneer dat kader zich – als economische, wetenschappelijke, of andere realiteit – aan je opdringt.

Klik [hier](#) voor het volgende antwoord in de serie “Nederland in Ideeën”

Klik [hier](#) voor een bezoekje aan de centrale hal van de expositie